Tadas Šimanauskas

Žvalgymai magistralinio kelio A5 ruože Marijampolės rajone

2023 m., įgyvendinant valstybinės reikšmės magistralinio kelio A5 Kaunas–Marijampolė–Suvalkai rekonstrukcijos projektą, kelią paverčiant dviejų eismo juostų magistrale ir įrengiant atitinkamus įvažiavimo, išvažiavimo kelius, vykdyti žemės judinimo darbai, kurių metu atlikti žvalgymai (1 pav.). Tyrimai vykdyti 2023 m. birželio–2024 m. gegužės mėnesiais atkarpoje tarp 56,83–79,00 km 2474051 m² plote.

2021 m. šiame ruože buvo atlikti paviršiaus žvalgymai ir žvalgomieji tyrimai (K. Duderis), tačiau vertingo kultūrinio sluoksnio 2023–2024 m. tyrimų zonoje neaptikta (*ATL 2021 metais*, 2022, p. 523–525). 2022 m. šalinant augalinį sluoksnį buvo atlikti žvalgymai kelio darbų zonoje nuo 72,3 km iki 79,00 km (P. Dobeikis) (*ATL 2022 metais*, 2023, p. 588). Tyrimų metu aptikta pavienių radinių, datuojamų XVIII (?)–XX a.; paviršiaus žvalgymų metu aptikta titnago nuoskala, datuojama akmens ir bronzos amžių laikotarpiu.

Žvalgymai buvo atlikti esamo kelio pakraščiuose, abipus esamo kelio, kur didžiojoje darbų zonos dalyje vyrauja dirbami laukai, pievos, keletas užpelkėjusių plotų. Vietomis darbų zonoje fiksuoti pavieniai pastatai ar kiti infrastruktūros objektai, kurie darbų metu buvo demontuoti. Žvalgymai buvo vykdomi šalinant augalinius ir piltinės kilmės grunto horizontus. Darbai vykdyti Rudiškių, Adomiškių, Pietarių, Aleksandravo, Kuktiškių, Mokolų, Tarpučių, Skaisčiūnų, Ožkasvilių, Paikiškių, Meškučių, Vidgirių, Skardupių, Valavičių, Pasūduonės, Deivoniškių, Trakiškių kaimų ir Marijampolės miesto teritorijose.

Šalinant augalinį paviršių, abiejuose magistralinio kelio A5 pusėse, ties kelių A5 ir A7 sankirta suprojektuotos aikštelės vietoje, ir po esamu keliu fiksuoti tik archeologiškai nevertingi, natūraliai suformuoti, maišyti arba piltinės kilmės sluoksniai. Po augaliniu paviršiumi įžemyje fiksuoti įvairiomis kryptimis besitęsiantys, melioruotoje žemėje įrengti melioracijos rinktuvai, sausintuvai. Aikštelės vietoje fiksuoti dviejų pastatų pamatai, datuojami XX a., nugriauti XX a. II pusėje melioruojant laukus. Tyrimų zonos Š dalyje iki Šešupės upės dešiniojo

1 pav. Tyrimų situacijos planas: 1 – atlikti žvalgymai. T. Šimanausko brėž.

Fig. 1. Area plan: 1 – surveyed area.

kranto įžemis – smėlis atidengtas 25–70 cm gylyje. Likusioje darbų zonos dalyje į P nuo Šešupės įžemis – įvairių spalvų molis bei priemolis fiksuotas 0,2–1 m gylyje, durpynų vietose įžemis fiksuotas 2,2–3 m gylyje.

Žvalgymų metu buvo aptikta ir ištirta 32 įgilintų struktūrų, iš kurių 9 aptikta I tūkst. datuojamos keramikos šukių. Tyrimų metu iš viso surinkta ir suinventorinta 421 radinys. Didžiąją dalį radinių sudaro lipdytinės keramikos šukės, rastos įgilintuose struktūrose.

Žvalgymų metu darbų zonos pakraštyje, **Marijampolės** miesto teritorijoje po Vanagų gatve, šalia Gėlyno g. sklypo 25, aptiktas labai apardytas ir menkai išlikęs sluoksnis, kurio storis siekė apie 5 cm (2 pav.). Šalia buvo aptikta duobė su lipdytine keramika (3 pav.). Sluoksnis tęsėsi po gatve, už darbų zonos ribų. Tikėtina, jog šis sluoksnis ir šalia jo aptikta duobė yra vienalaikiai. Radioanglies datavimo metodu datuotas duobės užpilde rastas medienos angliukas, gauta data 786–542 m. pr. Kr. (2512±30) (FTMC–IV32–1). Pažymėtina, jog kitoje gatvės pusėje yra degalinė, todėl didelė tikimybė, kad sluoksnis kitoje kelio pusėje sunaikintas.

2 pav. Marijampolės miesto teritorijoje aptiktas kultūrinis sluoksnis iš P. T. Šimanausko nuotr.

Fig. 2. The cultural layer recorded in the Marijampolė city, viewed from the S.

3 pav. Tyrimų metu Marijampolės miesto teritorijoje duobėje 1 rasta keramika. T. Šimanausko nuotr.

Fig. 3. Pottery found in pit 1, located in Marijampolė.

Mokolų kaime buvo aptiktos 2 įgilintos struktūros, kurių užpilde – pilkos spalvos molingame grunte rasta degėsių ir akmenų. Struktūros interpretuotos kaip laužavietės. Radioanglies datavimo metodu datuotas duobės 1 užpilde aptiktas angliukas, gauta data 897–1035 m. (1047±29) (FTMC–IV32–6).

Meškučių kaimo teritorijoje, žvalgymų zonos V pakraštyje, fiksuotos 2 struktūrų sankaupos. Pirmąją sankaupą, kuri nutolusi apie 90 m į V nuo Paikio upelio, ant nedidelės kalvos sudarė 2 duobės. *Duobė 1* maždaug 1,9x1 m dydžio, jos užpildą sudarė iki 15 cm pilkos spalvos priemolis su lipdytinės keramikos šukėmis (137 vienetai), molio tinko gabaliukais (68 vienetai) ir degėsiais. Radioanglies datavimo metodu datuotas duobės užpilde rasta medžio anglis, gauta data 994–1157 m. (985±28) (FTMC–IV32–3). 20 m į Š aptikta *duobė 2*, 1,8x0,9 m dydžio. Jos užpildą sudarė iki 50 cm storio pilkos spalvos priemolis su akmeninis ir degėsiais. Užpilde taip pat rasta 50 lipdytinės keramikos šukių lygiu paviršiumi ir 43 molio tinko gabaliukų. Radioanglies datavimo metodu datuotas duobės užpilde rasta medžio anglis, gauta data 887–1015 m. (1101±28) (FTMC–IV32–4).

Antroji struktūrų sankaupa fiksuota maždaug už 1 km į PV pusę nuo pirmosios sankaupos. Šioje vietoje fiksuotos 5 duobės. Lipdytinės keramikos grublėtu paviršiumi (39 šukės) buvo rasta tik dviejuose. Šių struktūrų skersmuo siekė 30–40 cm, įgilintos iki 25–35 cm gylio, o užpildą sudarė juodžemis arba pilkos spalvos priemolis.

The field survey on the A5 highway section in the Marijampolė district

In 2023–2024, a field survey covering 2,474,051 m^2 was carried out on a section of the A5 Kaunas–Marijampolė–Suvalkai road (SW Lithuania) that is undergoing reconstruction. Horizons of cultural layers holding no archaeological significance were recorded across most of the area, and the natural layer was revealed to the full extent. The surveyed area contained 32 features, of which 9 contained potsherds from the 1st millennium AD. The survey yielded 421 individual finds, comprised of mostly hand-built pottery found in the fill of the features. The cultural layer recorded within the boundaries of Marijampolė was around 5 cm in thickness and yielded a ^{14}C date of 786–542 BC.

Ernestas Vasiliauskas

Šakarnių senovės gyvenvietės, kaimavietės ir Saločių mūšio 1703 m. vietos žvalgymai

Saločių mūšis – didžiausias Didžiojo Šiaurės karo (1700–1721 m.) pirmajame etape (1700–1705 m.) vykęs mūšis dabartinės Lietuvos teritorijoje, vykęs 1703 m. kovo 18 ar 19, ar 29 d. (datos pagal Julijaus, Karolio XII švedų ir Grigaliaus kalendorius) tarp Saločių mst. (nuo jo ir šio mūšio pavadinimas) ir Šakarnių kaimo. Pirmieji žvalgymai šioje vietoje vykdyti 2022 m. Jų metu žvalgyti suarti laukai – Šakarnių kaimo P dalyje, Murziškio viensėdžio V dalyje. Žvalgytas bendras apie 55 ha plotas, surinkti 573 ankstyvojo bronzos amžiaus (apie 2350–1700 m. pr. pr. Kr.), viduramžių (XIV a.), naujųjų ir naujausių laikų (XVII–XX a.) artefaktai, kurių didžiąją dalį sudaro vėlyvi XIX–XX a. pirmos pusės radiniai (inventorinta 271 ar 47,3 %) (*ATL 2022 metais*, 2023, p. 487–493; Vasiliauskas E., Saločių mūšio vietos beieškant: naujausi archeologiniai radiniai, *Šiaurietiški atsivėrimai: Pasvalio krašto istorijos ir kultūros žurnalas*, 2023, nr. 2(55), p. 22–31). Tyrimai buvo tęsiami (tyrimus inicijavo PsKM ir Žiemgalos draugijos Pasvalio skyrius, vykdė KU BRIAI) ir 2023 m. rugsėjo 16–17 d. Jų metu Šakarnių kaimo P ir R dalyje žvalgytas apie 22,5 ar 23,52 ha plotas. Žvalgymuose dalyvavo tie patys metalo ieškotojų klubai kaip ir 2022 m. (MINK (vadovas E. Petukauskas)) – 21 narys; Pasvalio artefaktų ieškotojų klubo „Metalo broliai“ – 4 nariai (pre-